Vojtěch Janoušek:

Dvě stě padesát let od založení slatinických lázní.

Sirnatého pramene ve Slatinicích užívali naši předkové k léčebným účelům dávno před tím, než byl vystavěn první lázeňský dům. Již r. 1558 se léčil ve Slatinicích vladyka[1]) Šimon z Nadějova, který byl r. 1556 písařem práva zem. menšího markr. moravského a také nějakou dobu radním písařem v Prostějově.

Léčivou vodu slatinickou po prvé důkladně popsal r. 1580 proslulý zemský lékař moravský Tomáš Jordán z Klausenberka[2])v knize, v níž pojednává o všech význačnějších minerálních pramenech na Moravě. Spisovatel se zmiňuje o položení minerálního pramene, o chemickém složení vody a jejích léčebných účincích. Naříká na nedbalost sedláků, kteří nechtějí svésti léčivou vodu do jedné nádrže. Z líčení Jordánova vyplývá, že v té době ještě nebylo ve Slatinicích lázeňské budovy.

Ve své stati také podal návrh na zřízení lázní: »Protož jakož Jeho Milost pan z Pernštejna tak i jiní okolní páni nemálo by v tom vlasti své posloužili, kdyby pro pohodlí nemocných, bohatých i chudých, při tom místě stavení nějaké udělali, je zdí ohraditi a přikrýti a tu vodu do nějaké hlubiny k mytí příhodné uvésti dali. A tím způsobem aby lidi ponúkli k přebývání na tom místě, kteréž nyní s velikou toho všeho okolního kraje škodou pusté jest . . .« Jordán přiznává, že by pokládal slatinickou vodu za lepší než losinskou, kdyby prýštila horká. Doporučuje nemocným, aby pili sirnatou vodu slatinickou (tedy vnitřní užívání) a jmenuje choroby, které lze pitím té vody léčiti. Nezapomíná ani na vnější užívání, koupele a omývání

---

[1]) Zemský archiv v Brně. Připisové listův Albrechta z Konic, Sb. rukop. č. 270, fol. 195, 274. Ve při mezi vládykou Šimonem z Nadějova a Matějem, synem drozdovského mlynáře, slyšené na zámku prostějovském ve středu svatodušní, oznámil pan Šimon: »Když sem já pro pohodlí zdraví svého v teplicích byl slatěnských, poslala jest pro mne Anna mlynářka . . .«

[2]) Kniha vyšla česky a latinsky. České vydání z r. 1580 má titul: Kniha o vodách hojitedlných neb teplicech moravských.

těla, které rovněž dobře působí při mnohých chorobách. Tomáš Jordán se zmiňuje, že Albrecht Černohorský z Boskovic, někdy hejtman markrabství moravského, dal si dovážeti slatinickou sirnou vodu až do svého »letního domu« v Doubravě u Úsova a koupal se v ní každého roku po několik dní.

Po Jordánovi připomínají léčivou vodu slatinickou někteří místopisci, ale nepřinášejí nic nového.

Návrh na zřízení lázní zaslal do Valtic knížeti Janu Adamu Ondřeji z Liechtenštejna, kterému patřily Slatinice kromě 3 kapitulních selských usedlostí, hejtman plumlovského panství Martin Schlesinger 14. března r. 1685. Oznámil knížeti, že různí páni z venkova a Brna se dotazují, zda nebude postaveno nějaké obytné stavení u sirnatého pramene, poněvadž příštího jara hodlají se tam léčiti. Schlesinger doporučil, aby v pusté stodole blízko dvora, který stál tehdy na místě dnešních lázní, byly upraveny 2 pokoje, komora a kuchyně nákladem 100 tolarů (bez stavebního materiálu). Investice se mohly podle Schlesingerova rozpočtu amortisovati z čistého výnosu ve 2-3 letech. Zřízení lázní by prý značně zvýšilo odbyt panského vína a piva. Na jeho úřední podání kníže 21/3 1685 svolil, aby Schlesinger uskutečnil svůj návrh.[3]) Takový byl tedy počátek slatinických lázní.

R. 1713 vydal fysik města Olomouce Ph. a M.U.Dr. Alexander Schamsky pozornosti hodný spis o léčivé vodě slatinické.[4]) V předmluvě poznamenává, že chce upozorniti knížete Antonína Flor. z Liechtenštejna na význam a cenu minerální vody slatinické, aby ho pohnul k zvelebení a zařízení lázní. Patrně starý skromný lázeňský dům nevyhovoval. Jest možné, že se v něm dalo bydliti, ale dům postrádal zařízení pro léčení! Vypočítává, že by lázně, kdyby byly zařízeny, nesly vrchnosti 1000 tolarů čistého užitku. V knížce pak v 8 kapitolách pojednává o objevení léčivého pramene, o chemickém složení vody, o koupelích, užívání vody a léčení. I on doporučuje pití vody pacientům (i 7 žejdlikových sklenic denně!) Naznačuje, jak by se daly zříditi blízko pramenů výnosné lázně. Schamsky

---

[3]) Liechtenštejnský archiv ve Vídni, Plumenau ad 2.

[4]) Al. Schamsky, Kurtzer Aufsatz und Beschreibung des heilsamen Wassers zu Gross-Latein.

uvádí, že léčivá voda prýští na 4 místech a že z pramenů odtéká do močidel. Při tom poznamenává: »Kdyby byla odvedena voda z močidel, mohly by se tam a na sousedních loukách zříditi nejpohodlnější lázně.«

Kdyby ženy neznečišťovaly močidla namáčením konopí a praním prádla, hodily by se za koupaliště pro chudé lidi. Ale zatím, jak ironicky dokládá, koupou se tam jen husy, kachny a koně.

Léčivý pramen podle Schamského vyhledávalo každoročně mnoho hostí, což ostatně dosvědčují i matriční zápisy slatinické fary. Podle nich (od r. 1721) choří návštěvníci bydlili též u sedláků soukromě.

R. 1714 měly lázně již 7 pokojů.

Ke stavbě pohodlnější lázeňské budovy mělo dojíti r. 1725. Plán byl však odsunut, ježto současně podniknutá stavba dvora si vyžádala velikého nákladu. Plumlovský hejtman tehdy doporučil jen určité zlepšení lázní a ustanovení řádného hostinského, jímž by mohl býti lazebník. R. 1731 začal plumlovský úředník stavěti lázně přímo u léčivého pramene. Byly dokonce již položeny základy, ale pro právní neshody s kapitulními poddanými o přenechání potřebného pozemku sešlo se stavby na onom místě. Kapitulní se prý obávali, že po zřízení větších lázních utrpí jejich hospoda.

Také se ukázalo, že stavba budovy přímo u pramene na močálovité půdě by si vyžádala o 100% většího nákladu, než jak stanovil rozpočet. Proto lázeňský dům byl postaven r. 1733 na nynějším místě, kdež bylo dosti místa po odklizení starého dvora a postavení nového za dědinou. Lázně stojí na místě celolánového gruntu, který byl po válce 30leté »pustej a až do země rozvalenej«.

Grunt patřil Pavlu Vyrazilovi, který jej po válce[5]) obnovil a zvelebil. Po jeho smrti r. 1676 o vánocích koupil grunt za určitých pod-

[5]) V. Janoušek, K založení slatinických lázní v Časopise vlast. spolku musej. v Olomouci, roč. XLIII., str. 141-142. Srovnej též v témž časopise roč. XXXV., str. 40 článek Příspěvky k dějinám lázní Slatěnic od téhož autora a zastaralý spisek: V. Janoušek, Lázně Slatěnice. 1921. Nákladem vlastním. V Časopise vl. spolku mus. v Olomouci, roč. XLIII., str. 26 uveřejnil Eduard Schnabel studii: Novější pozorování léčivých pramenů ve Slatinicích u Olomouce a zjištění jejich radioaktivity.

mínek Martin Gabriel. Když však Gabriel byl ustanoven obročním písařem na třebovském panství a nemohl se věnovati vzdálenému hospodářství, prodal je knížeti. Dne 12. ledna 1679 koupil usedlost Adam Christián Rosacin z Karlsberka, plumlovský hejtman, jako zástupce knížete. Poněvadž podle smlouvy z r. 1676 měl Gabriel užívati gruntu po 7 let, ale užíval jen dvě, vymínil si jako náhradu za neužívání 15 měřic rolí od postoupeného dvora k dědičnému užívání.

R. 1726 objevuje se ve farní matrice lazebník Sigmund Trojar. V druhé polovici 18. století pronajímala vrchnost lázně ranhojičům. Vodu dovážel do lázní jeden sedlák, jemuž vrchnost za to promíjela robotu a jiný robotník ji ohříval.

Nájemcům lázní dařívalo se celkem špatně, poněvadž krátká letní sezona nestačila k udržení existence, i když vrchnost jim poskytovala různých výhod (dříví, pozemky).Vrchnosti lázně nenesly někdy žádného užitku, ba musila na ně dopláceti. Proto kníže chtěl lázně kolem r. 1790 zrušiti. Byly prý tehdy na spadnutí, nepohodlné a nečisté. Proto se jim slušní lidé dle doznání plumlovského úřadu vyhýbali.

Budova měla býti po zrušení lázní upravena na byty podruhům.[6]) Rozhodnutí knížete z Liechtenštejna, že lázně mají býti zrušeny, vzbudilo velký rozruch mezi moravskými »patrioty«. Olomoučtí měšťané podali r. 1791 Aloisu I. Josefu z Liechtenštejna zvláštní pamětní spis, v němž žádali, aby lázní, v nichž hledá uzdravení velký počet nemocných, nerušil. Na memorandu se podepsal i slavný právník Josef Vratislav šl. Monse, profesoři olomoucké university, členové městské rady, církevní hodnostáři atd. Kníže neposuzoval tak ochotně dobrodiní lázní, jak mu vzletně vylíčili Olomoučtí. Přece však rozhodl, aby lázně zatím rušeny nebyly. Z nejstarší novinářské zprávy[7]) o lázních z r. 1792 se dovídáme, že kníže nařídil úplné znovuzřízení slatinických lázní, aby tam bylo co nejvíce pohodlí a čistoty. Celkem věnoval na restauraci lázní 3480 zl. Správa plumlovského panství čile inserovala po celé 19. století. Novinářské inse-

---

[6]) Plumlovský vrchnostenský archiv Mat. 2/Fasc. 6 (nyní v prostějovském městském archivu).

[7]) Brünner Zeitung 1792, č. 33.

ráty velebily pohodlí, krásu kraje i skvělé léčebné výsledky. Správa slibovala r. 1792, že se postará o vhodnou zábavu a radovánky zejména pro hosty-šlechtice.

Lázně Slatinice.

R. 1801 byla u pramene postavena pumpa a do lázní zřízen vodovod, aby byl při dražbě větší zájem. Poněvadž všechny pokusy o zvelebení prosperity zklamaly, vynořil se r. 1817 návrh, aby lázně byly změněny v hostinec a palírnu. R. 1818 byly dokonce zavřeny. V l. 1819-1832 ztrácela vrchnost na lázních průměrně 243 zl. 50 kr., nepočítajíc v to opotřebování budovy a inventář. R. 1836

bylo v láznich 14 van. Plumlovská vrchnost se nakonec přece zbavila pasivního podniku.

R. 1846 byly připsány lázně do pozemkové knihy Františku Kaštilovi a manželce Františce. Řečení manželé je koupili roku 1844 v emphiteutické vlastnictví v hodnotě 5200 zl. konv. m.[8]) K lázním, prostým roboty, bylo dáno téměř 50 měřic pozemků a domek č. 77. Kupec měl platiti z lázní ročně 10 zl. roční činže jako uznávacího poplatku a z pozemků 26 zl. 27 kr. o sv. Václavu ročně do plumlovského důchodu. Olomoucký měšťan Fr. Kaštil upadl však brzy do finančních nesnází. Nesplácel kupní ceny v určený čas, měl málo hostí a tím se ožebračil. R. 1849 připadly Kašparu Sedlákovi a jeho choti Anně za 8400 zl. konv. m. a od r. 1860 přešly celé na Kašpara Sedláka.

Jest jistě nepochopitelné, proč na počátku druhé polovice minulého století chtěl ranhojič Martin Zapletal otevříti nové lázně ve svém domě čís. 78, ačkoli znal finanční nesnáze nájemců lázní a Františka Kaštila. Proti jeho plánu se postavil majitel lázní Kašpar Sedlák, jenž se odvolával, že má výlučné právo na používání léčivé vody. Zapletal již r. 1846 při koupi stavební parcely slíbil, že nechce zřizovat nových lázní, aby zbavil Kaštila obav. Konkurence se bál i Sedlák. Zapletal chtěl ovšem užívati sirného pramene prýštícího na jeho dvorku. Na rekurs Kašpara Sedláka a plumlovského velkostatku rozhodlo mor. místodržitelství 7. února 1855, že zřízení lázní ve veřejném a politickém ohledu jest přípustné,[9]) ale nemůže býti provedeno před vyrovnáním civilně právních sporů s Kašparem Sedlákem[10]) a plumlovskou vrchností. Nespokojený Martin Zapletal

---

[8]) Okr. soud v Olomouci. Pozemková kniha Slatinice fol. 410, též plumlovský vrchn. archiv Mat. 12/Fasc. 2, ab anno 1844.

[9]) Plumlov. vrchn. archiv Mat. 12/Fasc. 2, ab anno 1844; Mat. 13/Fasc. 25.

[10]) Jeho syn dr. Jos. Sedlák působil nějakou dobu ve Slatinicích jako lázeňský lékař. Napsal brožurku »Sirnaté lázně Velko-Slatěnické u Olomouce na Moravě« a vydal ji v Olomouci r. 1883 nákladem správy lázeňské. Německé znění s názvem das »Schwefelbad Gros-Latein bei Olmütz in Mähren« vyšlo se zajímavou fotografií lázní téhož roku v Praze nákladem rakouské společnosti lokální železnice.

podal ještě r. 1856 rekurs, ale pak upustil od svého dobrodružného plánu.

Vlastnické právo lázní s realitou č. 77. přešlo 16. února r. 1874 na Jiřího Wallnera (†1896) a Františku Sedlákovu, provdanou Wallnerovu (cena 26.883 zl. 55 kr.). Po smrti Wallnerově přešly lázeňské nemovitosti 24. III. 1897 při exekučním prodeji (za 30.000 zl.) na Rolnickou záložnu ve Slatinicích. Vklad vlastnického práva byl proveden na základě odevzdací listiny 2. září 1897.

Začátkem roku 1898 přešlo vlastnické právo na Josefa Malovaného, jenž dal v únoru 1899 připsati ideální polovici Terezii Malované, rozené Johnové.

V září r. 1905 bylo poznamenáno v pozemkové knize přiklepnutí vlastnického práva dr. Josefu Reindlovi[11]) a Kateřině Reindlové za nejvyšší podání 102.000 K.

A téhož roku v listopadu bylo vloženo vlastnické právo ve prospěch manželů a) MUDr. Josefa Reindla k polovici, b) Kateřiny Reindlové k druhé polovici.

Dle kupní smlouvy ze dne 29. ledna 1919 staly se lázně majetkem Okresní nemocenské pokladny v Prostějově. Konečně 10. ledna 1929 bylo vloženo v pozemkové knize vlastnické právo pro a) Adélu Herberovu (provdanou nyní Škrabalovu) k polovici nemovitostí, b) jejím bratřím Adolfu Trtilovi k jedné čtvrtině a Františku Trtilovi k druhé čtvrtině.

Majitel Frant. Malovaný dal důkladně opraviti lázně uvnitř (na př. kachličky na chodbách), zřídil parní lázeň se sprchami a basénem a nákladnou úpravou zlepšil vanové lázně.

R. 1896 uveřejnil chemik Fr. Faktor, profesor zem. reálky v Prostějově, výsledky rozboru sirnaté vody slatinické v programu prostějovské reálky.

Byl-li v letech šedesátých minulého století odhadován počet připravených koupelí na několik set,[12]) bylo připraveno v saisoně 1920 14.000 koupelí. Poněvadž okr. nemocenská pokladna posílala do Slatinic na léčení své členy, stoupl za jejího vlastnictví počet koupelí až na 22.000.

---

[11]) Vydal propagační spisek: Sirnaté lázně ve Slatinicích u Olomouce, 1899.

[12]) Notizenblatt 1864, čís. 10.

Za světové války zabrala lázně vojenská správa. Umístila v nich vojenskou nemocnici, v níž se léčilo 90-100 nemocných a raněných. Po válce vzrostl příliv hostí dík různým zlepšením.

Okr. nemocenská pokladna dala strhnouti staré ohyzdné stodoly a stáje a na jejich místě postavila r. 1927 pěknou obytnou budovu pro pacienty.[13])

V 18.-19. století navštěvovaly lázně hlavně bohatí Olomučané, v tomto století dojíždějí do Slatinic většinou Prostějované a venkované z blízkého okolí i vzdálenějších obcí. Návštěvu lázní pozvedla v posledních letech i autobusová doprava.

Majitelka A. Herberová se svými bratry dala proraziti větší okna u restaurace i bytů, aby proniklo do nich více světla a zmizela vlhkost; postavila hudební pavilon, prorazila nový vjezd do lázní a upravila sad před lázněmi. Na pozemcích při scelování přidělených k lázním přímo za lázeňskými budovami vysazuje jehličnaté i listnaté stromy, aby choří neměli daleko do lesů.

R. 1931 byl zřízen za lázněmi basén. Plní se sirnatou vodou a těší se zejména u mladších veliké oblibě. R. 1934 byl značně rozšířen. Majitelé lázní si také vymohli vytýčení a ochranu okrsku pramenů proti hlubinnému podnikání ve smyslu hornické explorace, aby nenastalo zředění minerálního obsahu a hlavně radiové emanace.

Docent dr. Eduard Schnabel, který podnikl r. 1929 odborné a podrobné vyšetření pramenů, dospěl při měření radioaktivity k zajímavým výsledkům. Prameniště vykazuje podle něho maximálni radioemanaci 35-41 Macheových jednotek, průměr 32. Za hlavní poklad léčivé vody slatinické pokládá radioaktivní emanace, nikoliv minerální obsah (SH_2) vody.

Za nynějšího stavu mohou slatinické lázně uspokojiti i náročné hosty. Vyhovují všem požadavkům, pokud se týče vnitřního zařízení a odborného vedení. Do dalšího čtvrttisíciletí vstupují tedy s velkými nadějemi.

---

[13]) Okresní nemocenská pokladna chtěla provésti i nadstavbu lázní na 2 poschodí, jak ukazuje pozornosti hodný návrh arch. R. Konečného, otištěný v Jubilejní zprávě okr. nem. pojišťovny (1889-1924). Pro nedostatek prostředků nedošlo k provedení nadstavby. Ve zprávě jsou zajímavé pohledy na lázeňskou kolonádu, vnitřní trakt, lázeňský ruch při koncertě atd.